

Despre piesa „20 de minute cu îngerul”

Praznicul ingraturdinii sau Îngerul a fost strigat

Petru ȚINCOCA

Fiecare om, se spune, are prețul său. Dacă în prețul de trei ruble și șizeci de copeici intră doi oameni, eforturile se împart pe din două.

Piesa „20 de minute cu îngerul”, a lui Alexandr Vampilov, tradusă de Ion Sapdaru și regizată tot de Ion Sapdaru, nu numai că a umplut sala Teatrului „Jean Bart”, dar a și fericit-o la ceas jubiliar.

Licitația sufletelor începe de la trei ruble și șizeci de copeici, atât cât face o sticlă de votcă. În mod inspirat, Sapdaru se abate de la scenariu, căci nu ai cum să sugerezi fără un preambul starea îngrozitoare a personajelor. Iar acesta, începutul, e fericit transpus prin proporția plastică a unui gigantesc chiolhan cu țarie, femei și chiote. Poate o poză obișnuită în aerul slav. Ca la poveste – tabacioc, votchi, femei, lăutari.

Scenele dintâi propun votca în locul prim al fluidului vital. Bețivanii curenți Anciușhin și Ugarov traversează familiarul infern al buimăcelii de după beție; orice sunet, oricât de neînsemnat, este simțit la mărimea vacarmului. Șoferul și expeditorul fac, cu obișnuita cocleală bucală de dimineață, recensământul sticloanțelor de-o tristă goliciune și află, pentru a nu se știe câta oară, că au nevoie să bea. Odată țelul clarificat (inclusiv în sensul limpezirii vizuale), ambalajele sunt alinate programatic. Nelu Serghei face un Anciușhin fără nevoie de retușuri: alcoolice, vânos, primitiv, colonizator prin cerință.

Cu o localizare din ce în ce mai precizată, oamenii caută soluții, deși negura încă e joasă. Se străduiesc – și reușesc – să ia legătura cu uzina din localitate, iar aci e un reușit contrast între bătăria mamei și... noblețea și fragilitatea cauzei. Ugarov – conform și amuzant jucat de Ionuț Ștefan - e, doar, expeditor de veceuri din porțelan, Anciușhin e șoferul. Tentativa de împrumut e curmată violent de duminica nenorocată. Duminica, ziua de odihnă, de tras sufletul după Creație. Un semn.

Abureala deshidratării continuă, Anciușhin și Ugarov dibuiesc un alt tertip, ultimul vrând să trimită telegrafic mamei de veste că e-n necaz cu banii. Scopul este atât de imperios, încât din misiva către providențiala mamă („mama nu te lasă niciodată la necaz”...) poate lipsi însuși respectul filial, expeditorul fiind dispus să reducă – pân’ la concurența sumei izbăvitoare – mesajul cu exact cuvintele „Sărut mâna!”. Dezorientarea continuă, sollicitanții prezintă pâclă și durează clipe bune de localizare, cu „orașul... orașul... orașul... Belorecensk”, care oraș chiar există, anume în regiunea Krasnodar. Ugarov și Anciușhin universalizează locul de guleai, manifestându-se ca cetățeni sovietici cu drepturi.

Ambii află refuz și-n camera din stânga, în care un el și o ea se giugiulesc ca la-nceput de matrimoniu, și-n cea din dreapta, unde violonistul Basilski exersează. Se uită („Dă-le-n paștele mă-sii de maniere!”) de hărmălaia din ajun. La fel, nu e loc de indecență, Ugarov târându-se cu un singur pantof, manierele fiind reduse la intervale orare și precizări spațiale. Rămâne loc, în schimb, de ironie: când violonistul vine înfuriat de bătăile grosolane-n perete, e tratat cu un presupus candid „Aici nu e casă de cultură, aici e hotel. Aici oamenii se odihnesc, se relaxează”...

Vasiuta, femeia de serviciu, cu gândire sănătoasă, moralizatoare, pune curățenie în cameră, fiind clară propunerea autorului Vampilov de a o dirija cândva către prim – planul etic. Abrazivă în rol, cu feminitate dură, Gabriela Ciolacu reușește suprapunere cu personajul prin onestitatea și, determinant, statornicia într-o formă care nu-i permite improvizații.

Aici se reproduce „scena balconului”, practic o declarație (interesată) de dragoste către virtualii oameni de bine. Variantă a creștinescului „Cere și ți se va da!”. Anciușhin (șofer) nu are prejudecăți și cere ajutor vocal pe fereastră, adresându-se unei mulțimi din care se poate remarca un potențial sensibil.

În așteptare încordată, dar cu șanse limitate de optimism, sunt chiar dispuși să renunțe la bunuri personale, că-i vorba de geaca unuia sau de ceasul celuilalt.

Și iată că pâzna murdăriei e ruptă de angelicul Homotov, mânat din gloată de impulsul facerii de bine. Jucat impecabil de Cristi Naum, cu o mimică ce poartă adesea pecetea neprihănirii (atunci când momentele nu impun o

mină speriată sau la marginea instinctului conservării), personajul se oferă să ajute, ajutat natural de o privire serafică.

Suspiciunile consumatorilor sunt felurite: Homutov e făcut ba nebun, ba căutător de aur, ba sectant, ba agent de racolare a forței de muncă pentru agricultură, ba kaghebigist, ba hoț, ba criminal, ba ziarist, ba golan ordinar, poate falsificator de bancnote... La un punct (cu întoarcere), Homutov renunță resemnat, dă să plece, doar să nu fie pomenit de rău.

E reținut cu apucături inchizitoriale, „torturat”, priponit cu un prosop de un scaun, apoi face subiectul unui proces colectiv. Nimeni nu pricepe binele simplu, atât de banal încât inadmisibil, peste forța de apreciere a sufletului omenesc pervertit unde și-a făcut sălaș dihania șovăielii. Îndoiala care, chiar în sens mistic, este lipsa încrederii. Homutov ar putea să fie „deferit” gărzii financiare, ar putea fi eliminat fizic. Cum toți sunt în bloc anchetatori de ocazie, alcoolul remanent în Anciughin și Ugarov (afiați în stare deranjantă de trezie) nu afectează esențial procesul de judecată, ci e un biet element circumstanțial. Ceea ce contrariază, nu e gestul de dărnicie, este suma substanțială - „să împrumutăm de la vecini, un trei ruble acolo, hai zece – asta da, e normal...”. Intenția este calificată și „încadrată”, așadar, în raport cu dimensiunile incredibile ale binelui. Un pur și simplu bine, fără să fie condiționat de cunoașterea trebuinței. Un bine invariabil. Inginerul Stupak (Costel Zamfir) (om cu carte, deh...) exprimă cel mai bine „Cât mai costă acum dărnicia pe gratis?”.

Oportună și demonstrativă, în acest sens, e parabola aratului și semănatului. Acestei fapte inexplicabile – oferirea celor o sută de ruble - i se atașează tot soiul de diagnostice: idealism tembel, escrocherie, delir religios, minciună, nerozie, poftă de notorietate.

Tribunalul poporului, compus din „troglodiți”, întoarce pe toate părțile dorința lui Homutov, considerat păcătos pentru a fi surprins lumea cu ceva ieșit din comun: ajutor nejustificat.

Feriți cei săraci cu duhul! Vasiuta, femeia de serviciu, e singură norocită de vizita binelui: „De unde ai apărut tu, omule frumos? Îi fi vreun înger din cer, Doamne iartă-mă!”...

Definitiv reușită este și trimiterea la tâlcuri biblice, numai că în sens contrar renunțării: „Data viitoare mă voi gândi de trei ori dacă merită să ajut pe cineva”.

Totuși, Homutov are un motiv pentru care comite gestul său de întrajutorare, iar comportamentul său de neînțeles e legitimat de rezolvarea prin semeni a unei căințe. După mărturisirea pe care a fost bruscat să o realizeze, beneficiarii solidarizează spontan cu binefăcătorul.

Totul se încheie cu un „groufie” în care încap bunul samaritean, ceilalți, votca și vioara inspirată a lui Bazilschi. Un cadru „uns” cu sacâzul muștrării de conștiință, revenindu-se la acceptatul „Ești creștin, în pana mea!”. Cortina cade ca o ghilotină pe căpățânile balaurului îndoielii.

Ingeniosul regizor Ion Sapdaru a intuit că povestea – cu votcă, icre, scripcă etc. – nu-i rusească, e universal valabilă. Sapdaru a adus în scenă și conflicte conjugale între miri proaspeți (Stupak și Faina – suavă, sufletistă Irina Naum - pe scară de gen, poate și de oportunism de zestre) și profesionale (Ugarov cu Anciughin, pe linie ierarhică). Tot Sapdaru face glisaj între epoci tehnologice, combinând severa epocă sovietică a anilor '60 (când e scrisă piesa), marcată prin telefonul „roșu” cu disc și fir interminabil, cu ziua de azi („camera ascunsă”), personajele presupunându-se victime ale tele – viziunilor.

Marginale, nu pot lipsi din decor firma luminoasă EDEN**, grăitoare pentru actul îngerului, sau numărul 20 de pe ușa de intrare în camera cu bolgii.

Trimiterile în astăzi sunt mai multe. Se iau în derâdere statutul (financiar) al artistului (care are „bani c****u!”), diploma de studii („băiatul nu e prost, cred că are studii superioare”), se regretă că „sentimentul compasiunii nu este cunoscut”, e relevant fenomenul că toți fură „în funcție de funcție”.

Da, „greu e să nu-ți pară rău după aceea”, după binele făcut. Homutov nu e trecut de acest gând. E un caz în care Dumnezeu nu numai că-ți dă, însă-ți bagă și-n traistă.

Frumoasă aniversare!

